

BİR MANZARA – BİR RESSAM

SEZER TANSUĞ

Genç kuşağın 80’li yıllarda yoğunluk kazanan üslûp savaşı, değişen koşullara uygun ortam arayışlarıyla da belirleniyordu. Yeni üslûp eğilimlerinin temsilcileri bu dönemde yalnızca galeriler çevresinde kümeleniyor ve ülkede gerçekleşen yeni oluşumlara bağlı değer ölçütlerinin sanatsal karşılıkları aranmaya başlandı. Yalnız Türkiye’nin değil, tüm dünyanın taze ve yeni bir soluk arayışı yönünden pek şanslı sayılabileceği bir dönem değildi bu. Tuvalin sınırları üzerine girilen minimalist ya da konseptüel müdahale ihtiyaçlarının tümü açık ya da kapalı mekân sistemleri oluşturmaya yönelik bir kadr zorlanmasının sınırını aşamıyorlardı. Yeniliğin bu çarpıcı belirtisine spekülasyonlar ve diğer kurnazlıklar karıştığı için, tuvalin haklı ya da haksızca zorlandığı koşullara kuşunun gölgesi düştü. Böyle bir kriz süreci içinde kanıtlanmış üslûp değerlerinin yenilenme girişimleri geçerliliklerini koruyan tek alanı oluşturdu ve 60’lı ya da 70’li yılların özgün kişisel biçim değerleri yönünden ulaştığı sistemler ve netleştirdiği olguları aşabilen atak deneylere cesaret edilemedi. Show, sansasyon ya da püblisite çabalarının avangard iddialar cephesinde sürekliliğe kavuşturulmak istenen medya çırpınıları da farklı ortam arayışlarının spektaküler bir bölümünü oluşturdu.

Sanatçıların bağlı oldukları sosyal çevreler, yetişme tarzları ve çeşitli etken koşullarıyla ilişki biçimlerinden doğan sonuçları ve bunlara benzer diğer bir çok sorunu barındıran ölçütler belirleyici işlevlerini sürdürüyorlardı. Alt ve üst kültür ya da yüksek ve aşağı sanat kavramlarına ilişkin yargıların bu dönemde ağırlık kazanması da, sanatçı eğilimleri arasındaki farklar ya da tercihleri vurgulayan göndermelerle gerçekte, sosyal farkların ima edildiği içerikler kazandı.

80’li yıllarda Batı sanatının çağdaş yeni formasyonları öngören programlarından türk sanatçıların etkilenmemeleri düşünülemezdi. Ancak yerel koşulların bilincine sahip ya da bu koşulların ruhsal serüvenlerini yaşamakta olan bireyler onurlu bir utangaçlığın sınırını da şüphesiz zorlayamazlardı. 80’li yılların sanatçıları hemen hemen tümüyle akademik sanat eğitimi gördükleri için, atölye deneyiminden sağlanmış ham değerleri, yaşanan ve duyumsanan gerçeklerin ışığında dövüp inceltmek ve olgunlaştırmakla yükümlüydüler. Bu yükümlülüğün ancak sınırlı bir bölümü, Batı dünyasında geçerlilik kazanmış ve yankı uyandırmış olan yeni akım çabalarının pratiğini öngörebilirdi. Fakat bu pratik söz konusu çabaların “yüksek sanat” sloganı altında ülke koşullarına empoze edilmesi anlamına hiç gelmiyor, ancak eleştirel bilinci ayaklandırması gereken bir işlevle belirleniyordu. Oldukça yaygın bir kesimde işler tümüyle tersine yürüdü ve akademi atölyesinin yetenekleri saptamakta aciz kaldığı ya da üslûp şımarıklığına ödün verdiği ölçüde biçimsel alandaki gösteriş psikozlarının ardı arkası kesilmedi. Belirgin bir gerilemenin gözardı edilip ilerleme yaftasının yakıştırıldığı bu üslûp psikozu sahte avangard iddianın utanmazlığı ile atölye öğretisinin hamliğini giderme uğraşı veren utangaçlık arasındaki tercih sorunsalını da belirlemiş oluyordu. Öte yandan piyasa olgusunun püblisite alanındaki parıltı düşkünlüğü, çağdaş sanat

kültürü edinme yolunda Batı'dan gelen sanat yayınlarına, eleştirel bilinçten yoksun sнопça bir rağbetin acınası sarsaklığını da yüklemiş oldu. Büyük ve yaygın bir kesimde kaynak seçimi, ülkenin gerçek koşulları ve kendine özgü biçim mantığı olmaktan çıktı ve yalnızca bu tür yayınlar ve benzerlerinden ibaret kaldı. Üstelik bu ayınların yararını da sıfıra indiren bir özenti hırsının densizliğiyle.

Bir yandan işler böyle gitti. Öte yandan isde bundan daha da kötüsü, yerel geçmişin mistik uzantılarına batıya yönelik özenti standartlarının kumpas çerçevesi içinde el uzatıldı. Tasavvuf ummanındaki istavritin piyasa deryasında en büyük yemi kaptığı ve kral yazar lüks yazarın, kral çizer lüks bozar dalaverasını tutturmaya yeltendiği koşullara da ulaşıldı. Utangaç çocuklara özgü kaba bir sokak mizahının ötesinde, ince ve dokunaklı bir mizahtan yoksun kalmamızın nedenleri arasında bunlar da vardı, ama kaba mizahın ardında saklı duran utangaç incelikten nasibi hiç bir zaman yitirmiş olmadık. Bu genel manzaraya şöyle bir göz atmamın bir gerekçesi, katıksız bir renk coşkusu için-de atölye hamlıklarını yenme uğraşı veren bir utangacı vurgulamaktadır.Sahici bir mizacın yalın saflığıyla resim üretmenin örneklerine eğildiğim zaman karşıma çıkan genç sanatçılardan biri Resul Aytömür oldu. Son bir kaç yılda Resul'ün çalışmalarını izledim ve ancak yaşanan koşulların gerçekliğine uygun bir ölçü içinde gelişme şanslarını kolladığına tanık oldum. Yetenek coşkusu bertaraf edilebilir bir basitlik ve küçüklükte olmadığı zaman, diğer pekçoklarının yaptığı gibi, azaafı bir köşeye saklayıp yabancı dergi sayfaları ya da benzerlerine yumulup göz boyamaya kalkışmıyorsun. Boyanın kurnazlığına da gerek kalmıyor, dipnotu literatürüne de. Resul gibiler resmin show ya da benzeri şarlatanlıklara alet edilemeyen özünde, cevherinde uğraş veriyorlar.Böyle bir sanatçı akademizmin standart incelikleri peşinde de değil, özgün bir figüre ulaşmanın kolay ve ucuz yollarına da düşmüyor. Hareket duygusu resme özgü sınırlar içinde dönüyor ve ritmik oluşumların mükalite çağrışımlarına sığınan yapay vurgulara da yabancı kalmayı sürdürüyor. Elitist kavramlar ve deyimlerle tanımlanabilecek açmazlara hiç girmiyor. Kusur denebilecek bazı üslup çekingenlikleri ve katılıklarına rağmen resim düzeninin genel oluşumuna renkler yoluyla sağladığı diri tazelik de kolay rastlanır çeşitten değil.

80'li yılların kültürel gevşemesi içinde düşünce ve duyusun müstakim yalnızlığını deneyebilmiş ve piyasa sorununun moda dergisi ve benzeri badirelerini pek de incinmeden göğüsleyebilmiş olmak, üslup tercihlerinin özentisiz, sahici yönelişlerini buldurmadan geçip gitmiyor. Herkes yabancı sanat dergilerine sığınacak değil elbet, bir kaç da insan düşünce ve duyusunun hakikatlere oranı çerçevesinde işlerliğini sürdürecektir. Bu yüzden dış bial kahramanlarının yapay ölçütlerine rağbet etmektense, duyarlılığın sahici boyutlarına her fisatta değinmek yeğleniyor.

SANAT ÇEVRESİ

Ocak 1991